

9. Нуреев Р. М. Эволюция институциональной теории : [монография] / Р. М. Нуреев // Постсоветский институционализм ; под ред. Р. М. Нуреева, В. В. Дементьева. – Донецк : Каштан, 2005. – С. 6–31.

10. Смольков О. А. Філософія : [навч. посіб.] / О. А. Смольков. – Львів : Магнолія Плюс, 2005. – 460 с.

11. Чухно А. А. Институционально-інформаційна економіка : підручник / А. А. Чухно, П. М. Леоненко, П. І. Юхименко. – К. : Знання, 2010. – 687 с.

12. Matsaert H. Institutional analysis in natural resources research. Socioeconomic Methodologies for Natural Resources Research. Best Practice Guidelines / Harriet Matsaert. – Chatham : Natural Resources Institute, 2002. – 16 p.

13. Negishi T. History of Economic Theory / Takashi Negishi. – Amsterdam: North Holland, 1989. – 412 p.

14. Parsons T. Essays on sociological theory / Talcott Parsons. – N.Y. : Free Press, 1964. – 460 p.

15. Scott W. R. Institutions and Organizations: Ideas and Interests / William Richard Scott. – Los Angeles : Sage Publications, 2008. – 280 p.

Надійшла до редколегії 21.02.2012 р.

УДК 351.711:352.07

В. В. НАКОНЕЧНИЙ

ФІЛОСОФСЬКО-РЕЛІГІЙНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ФОРМУВАННЯ ІДЕОЛОГЕМИ МІСТА: УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ

Розглянуто філософські та релігійні детермінанти формування ідеологем мешканців територіальної громади міста, управлінський вплив на ці процеси.

Ключові слова: управління, ідеологема міста, філософські детермінанти, релігійні детермінанти.

The article deals with philosophical and religious determinants of ideological formation of local community residents, management influence on these processes.

Key words: management, ideologema city philosophical factors, religious factors.

У царині науки співіснують різноманітні дискурси осмислення феномену міста: географічні, історичні, культурологічні, філософські, психологічні тощо. Крім того, проблематику міста досліджували з точки зору архітектури, містобудування, розташування тощо.

Система управління на міському рівні є предметом дослідження багатьох науковців (В. Авер'янов, В. Бакуменко, В. Бабаєв, В. Вакуленко, І. Дробот,

В. Куйбіда, С. Саханенко, Ю. Шаров та ін.). Утім, філософські та релігійні детермінанти формування ідеологеми мешканців територіальної громади міста, управлінський вплив на ці процеси ще набули ґрунтового наукового опрацювання.

Мета статті полягає в узагальненні концептуальних підходів щодо розвитку місцевого самоврядування на основі аналізу теоретичних засад діяльності політичних партій в напрямку розширення відкритості і гласності.

Звернемось до виявлення релігійного та філософського підґрунтя формування ідеологеми міста. Ідеологему міста можна представити як один із елементів ідеології, що складається із сукупності поглядів і уявлень, на базі яких формується самосвідомість мешканців територіальної громади міста. Вона наділена світоглядною, ціннісно орієнтаційною та регулятивною функціями. На особистісному рівні вона проявляється в самовизначенні й самоусвідомленні “Я – Харків’янин”, “Я – Полтавчанин”, “Я – Киянин” тощо. На загальнотериторіальногромадівському – “Ми – Харків’яни”, “Ми – Полтавчани”, “Ми – Кияни” та ін.

Перше місто, згідно з Біблією, збудував Каїн, якого Бог, проклявши від землі за братовбивство, змусив вести кочовий спосіб життя. Коли у Каїна народився син, “він збудував також місто й назвав це місто іменем свого сина – Енох” [3, Бут. 4.17], здійснивши перехід від кочового способу життя до осілого. Слід також зазначити, що в Біблії закладено певні стереотипи жіночності у сприйнятті феномену міста, виявити які можна завдяки метафоричним образам “міста-дів” чи “міста-блудниці” [3, Од. 18.2]. Протиставлення цих образів вказує на амбівалентну природу міста, де постійно ведеться боротьба між “високим” та “низьким”, “чистим” та девіантним тощо.

У період Античності закладається розуміння міста-поліса як певного центру, осердя високого культурного розвитку, що протиставляється периферії. Місто-поліс було одночасно містом-державою. “Античне місто було тим культуротворчим середовищем, що живило всі інші виміри епохи. Цивілізаційний статус міста визначав демаркацію меж олюдненого світу, стратифікував культурний простір ойкумени” [6, с. 11]. Власне кажучи, введення в орбіту полісу вважалося процесом цивілізування, долученням до благ цивілізації. Прекрасним містом називав іноді державу Платон, яку він конструював у праці “Держава” [8, с. 310]. Аристотель зауважував, що окрасою міста служить дім окремої сім’ї [2, с. 129].

У сфері управління в епоху Античності домінувала демократична культура. Причому демократична культура була притаманна саме містам-полісам.

У Середні віки Августин протиставляє “град Божий” “граду земному”. “Град Божий” – це вічний град, заснований Ісусом Христом, його основою є віра. Втрачаючи віру, до граду Божого дістатися неможливо. Град земний вірою не живе, це – місце погордливих людей.

Звернемось до розуміння проблематики управління в контексті протиставлення граду небесного та граду земного. Згідно з Августином, у сім’ї мир забезпечується згодою на основі балансу управління та покори тих,

що мешкають разом. А мир міста – це “упорядкована відносно управління і покори згода громадян” [1, с. 1028]. Тобто, задля суспільної злагоди варто застосовувати оптимальні управлінські механізми не лише в масштабах окремої сім’ї, але й в масштабах цілого міста. Адже дім людини, як зазначав Августин, є началом міста або ж його частинкою.

В окресленому контексті основою управління не може виступати бажання панування та владарювання, які найчастіше засновані на гордості начальницького положення. Для праведних, віруючих людей управління – це обов’язок проявляти турботу, виходячи із співпереживання за ближнього свого [Там же, с. 1033].

Разом із тим, у граді земному варто спрямовувати суспільне мислення таким чином, щоб сприйняття окремих подій чи речей було однаковим [1, с. 1037]. Уведення саме таких управлінських механізмів необхідне для забезпечення миру в суспільстві. Віруючі люди, душі яких співвідносяться з градусом небесним, мусять підкорюватися такому управлінню граду земного.

Цікавим є спостереження Августина стосовно відсутності спокою в душах людей, що проживають у містах. Він зазначав, що різним богам знайшлося місце на території міста, лише храм богині Спокою, яку звали Квіета, знаходився за мурами міст [Там же, с. 182]. Квіети люди молились саме тоді, коли прагнули спокою. На думку Августина, винесення храму за межі міста ймовірно було пов’язане з тим, що люди не хотіли здійснювати культ публічно. Це було однією з ознак неспокоїного духу жителів міст.

В епоху Відродження Т. Мором і Т. Кампанеллою презентовано утопічний проект міста Сонця, в якому детально описується і вигляд такого міста, і його будова, і характеристика його державного устрою [7].

Місто Сонця складається із семи поясів (або кілець), які поєднані між собою чотирма брукованими вулицями, зверненими на чотири сторони світу. Попастися із одного кільця до іншого можна крізь чотири брами цих вулиць. За сьомим кільцем на горі розміщений храм. Кожному із семи кілець міста Сонця притаманне певне символічне значення, яке можна виявити по розписах на стінах будов, що розташовані на певному поясі міста. Усі розписи пов’язані з якимись науками. Перший пояс оздоблений геометричними фігурами. На стінах другого поясу зображено різні камені, мінерали, метали. Крім того, там намальовано всілякі атмосферні явища. Третій пояс розписаний різними видами рослин. Також там представлено тваринний світ водного царства. Четвертий пояс оздоблений птахами, п’ятий – земними тваринами. На мурах шостого та сьомого поясу зображені різні ремесла та видатні особистості. Храм, який знаходиться на горі, оздоблений зорями та відомостями про їхню величину, силу, рух. Така ієрархія наук подана для того, щоб діти вірно навчалися, використовуючи в наочний спосіб такі розписи на стінах мурів міста Сонця.

Звернемось до опису системи управління в місті Сонця. Головним правителем у цьому місті є священник на ймення Сонце (або Метафізик), а допомагають йому три співправителі – Пон (Potentia) або Сила, Сін (Sapientia) або Мудрість і Мор (Amor) або Любов. Згідно з тогочасними уявленнями, Сила, Мудрість і Любов – це три позитивні основи буття [7]. Співправитель

Сила відає питаннями війни та миру, Мудрість – вільними мистецтвами, ремеслами, науками, а співправитель Любов піклується про народження дітей. Усі разом вони беззаперечно підкорюються головному правителю Сонце.

Те, чим для селянина був його дім, для жителя міста стало втілювати ціле місто, вважав О. Шпенглер [10, с. 91]. Землеробство сприяло осілої людини. Завдяки землеробству людина перестала грабувати природу, натомість вона почала змінювати природу. Тим самим, людина також стала перетворюватися в “рослину”, тобто, в селянина, випускаючи коріння в тому місці, де він осів.

Така ситуація – прив’язаність до землі, до власного коріння – тривала століттями. Ще в наш час, на думку Г. Дерлуг’яна, можна помітити завершення процесів прив’язаності до певної території. Віками люди, живучи на землі, будували житла поруч. “Всередині цього співтовариства склався саморегульований соціальний механізм, в якому людина народжувалася, жила і вмирала” [5, с. 38]. У середині ХХ ст. ситуація стала змінюватися кардинально на більшість територій.

Отже, перейшовши від кочового способу життя до осілого, людина, починаючи жити в селах, освоїла землеробство. Наступний крок – перехід до міського способу життя – ознаменував новий стиль існування цивілізованої людини: інтелектуальний кочівник [10, с. 91]. Це людина без коріння, яка має набагато більше свободи (насамперед, духовної), ніж селянин. Всесвітня історія розгорталася на фоні міської культури. Політика, мистецтва розвивалися в містах. Місто отримує власну “душу”, відрізняючись від села. Ця “душа” не залежить від величини населеного пункту чи кількості будов, вона формується як єдине ціле завдяки своєрідності архітектурної композиції, єдності стилю, що зумовлюється наявністю центру, ринку, собору тощо. Якщо село вписується в природу, імітуючи солом’яними дахами хаток горбисту місцевість, садками гаї, провулками – яри, то місто всім своїм силуетом протистоїть лініям природи, її ландшафтам. Місто створює власні чудернацькі ландшафти.

З точки зору проблематики управління зазначимо, що над селянами здавна вивищувалися дві верстви – знать і духовенство, що уособлювали світську та духовну владу. З появою міст на авансцені стрімко з’являється буржуазія – третій провідний клас, що здійснює власний вплив на управлінські процеси [Там же, с. 97]. Буржуазія виступає проти феодалів, тобто, проти засилля крові і традиції. Відбувається реформування традиційних устоїв, зокрема релігії. Для буржуазії місце релігії займає наука.

Із появою буржуазії відбуваються зміни у сприйнятті власності. Якщо раніше власність, що передавалася у спадок, вважалася престижною, то, згідно з Г. Тардом, престижу набула та власність, яка зароблена власною працею [9, с. 310].

У містах цінність землі, що невідривна від селянського способу життя, відступає на задній план. Основну цінність набувають гроші, які можна обміняти на будь-який товар. Урешті виникають столиці – великі міста, де зосереджені базові ресурси цивілізацій. Інші населені пункти означаються як провінція. “Якщо ранній час означає народження міста із землі, пізній час – боротьбу між містом і селом, то цивілізація перемогу міста, з якою вона

відділяється від ґрунту і від якої гине сама” [10, с. 110]. Отже, О. Шпенглер вважав, що цивілізація, будучи відірваною від коренів, обов’язково загине.

Мешканцям великих міст притаманна специфічна самоідентифікація, що відрізняє їх від жителів сіл [11]. Ця – зумовлена урбаністичністю – самоідентифікація формує своєрідну ідентичність, суттєво впливаючи на світосприйняття індивіда – жителя великого міста.

Поява великих міст, які протиставляють себе маленьким містечкам та селам, зумовлена поступом цивілізації. Головними містами вважаються столиці. У французькій мові, зазначає П. Бурдьє, навіть саме поняття “столиця” (*la capitale*) співзвучне поняттю “капітал” (*le capital*), оскільки тут концентруються основні ресурси держави. “Столиця не може мислитися інакше, як у відношенні з провінцією, яка не має нічого іншого, крім позбавлення (відносного) і столичності, і капіталу” [4, с. 55].

Поява великих міст спричинила поглиблення ліній розколу між центром і периферією не лише між окремими населеними пунктами, але й виокремила такі чіткі лінії демаркації всередині самого великого міста. Так, наприклад, центр великого міста найчастіше протиставляється його околиці як місце концентрації найбільш дефіцитних благ. Окрім того, певні вулиці вважаються більш “висококультурними” та пріоритетними для відкриття на них офісних центрів, магазинів відомих торгових марок тощо. Скажімо, у Парижі такою вулицею є П’ята авеню, у Києві – Хрещатик, у Харкові – вулиця Сумська.

Мешканцям великих міст притаманна специфічна самоідентифікація, що відрізняє їх від жителів інших населених пунктів. Ця самоідентифікація формує специфічну ідентичність, що суттєво впливає на світосприйняття індивіда як жителя великого міста.

Подальші дослідження будуть корисними в напрямку визначення специфічності ідентичності мешканців територіальної громади міста, впливу на неї різних релігійних конфесій.

Література:

1. *Августин Блаженный*. О граде Божием / Блаженный Августин. – Мн. : Харвест ; М. : Аст, 2000. – 1296 с. – (Классическая философская мысль).
2. *Аристотель*. Никомахова етика / Аристотель // Сочинения : В 4-х т. – М. : Мысль, 1983. – 830 с.
Т. 4. – С. 53–294.
3. Біблія або Святе письмо Старого та Нового завіту (повний переклад, здійснений за оригінальними єврейськими, арамейськими та грецькими текстами). – United Bible Societies : Ukrainian Bible 63 DC, 1991. – 1391 с.
4. *Бурдьє П.* Соціологія соціального пространства / П’єр Бурдьє ; [пер. с фр. ; отв. ред. пер. Н. А. Шматко]. – М. : Ін-т експериментальної соціології ; СПб : Алетейя, 2007. – 288 с. – (Серія “Gallicinium”).
5. *Быков П.* Капитализм для всех (интервью с профессором социологии американского Северо-Западного университета Георгием Дерлугьяном) / П. Быков, Т. Гурова // Эксперт. Украинский деловой журнал. – 2006. – № 18 (68). – 14–18 мая. – С. 38–47.

6. Мисюра Т. М. Місто як предмет філософсько-культурологічної рефлексії : автореф. дис. ... к.філос.н. : спец. 09.00.04 "Філософська антропологія, філософія культури" / Т. М. Мисюра. – К. : Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2011. – 19 с.

7. Мор Т. Утопія. Місто Сонця / Т. Мор, Т. Кампанелла ; [пер. з лат.] вступ. слово Й. Кобова та Ю. Цимбалюка ; передм. Й. Кобова. – К. : Дніпро, 1988. – 207 с. – Режим доступу : <http://thales2002.narod.ru/suntext.html>.

8. Платон. Государство / Платон // Филеб, Государство, Тимей, Критий / Платон ; [пер. с древнегр. С. С. Аверинцева, А. Н. Егунова, Н. В. Самсонова ; общ. ред. А. Ф. Лосева, В. Ф. Асмуса, А. А. Тахо-Годи]. – М. : Мысль, 1999. – 656 с. – С. 79–420.

9. Тард Ж. Законы подражания. (Les lois de l'imitation) / Ж. Тард ; [переводъ съ французскаго]. – С.-Петербургъ : Издание Ф. Павленкова, 1892. – 372 с.

10. Шпенглер О. Закат Европы : в 2 т. / Освальд Шпенглер ; [пер. с нем. и примеч. И. И. Маханькова]. – М. : Мысль, 1998. –

Т. 2 : Очерки морфологии мировой истории. – 606 с.

11. Proshansky H. M. The city and self-identity / Harold M. Proshansky // Journal of Environment and Behaviour. – 1978. – Vol. 10. – P. 241–256. – Режим доступу : <http://eab.sagepub.com/content/10/2/147.full.pdf+html>.

Надійшла до редколегії 03.05.2012 р.

УДК 35.071

О. В. ОРЛОВ

ФУНКЦІЙНА СКЛАДОВА КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ МОДЕЛІ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Розглянуто систему функцій науки державного управління. Доведено, що дана система відіграє визначальну роль у становленні теорії державного управління. Викладено концептуальну модель науки державного управління, яка може бути корисною для вирішення актуальних теоретичних і практичних завдань державного будівництва.

Ключові слова: державне управління, концептуальна модель, функцій на складова.

This article was reviewed scientific system of functions of government. It is shown that this system plays a decisive role in the theory of public administration. The above conceptual model of governance of science may be useful for the decision of the theoretical and practical problems of state building.

Key words: public administration, conceptual model, the functional component.